

PERGAMON – HUVUDSTADEN I MINDRE ASIEN

Allmänt. Pergamon, *gr Pergamos*, betyder borg, befästning och det var den politiska huvudstaden i Mindre Asien. Staden låg i Mysien nära den nuvarande staden Bergama omkring 70 km NO om Efesos på norra sidan av floden Kaikos och ca 25 km från Egeiska havet.

Pergamon var en mycket vacker stad och dess *akropolis* låg som en borg uppe på ett 270 meter högt terrassformat berg med fin utsikt över slätten, havet och bergen på ön Lesbos. Staden var ett politiskt centrum med en romersk domstol, men även i allra högsta grad ett religiöst sådant med många stora tempel, och de var först med dyrkan av en levande kejsare.

Pergamon var även ett centrum för den hellenistiska kulturen och berömd för sitt väldiga bibliotek på ca 200 000 volymer, ett oerhört antal i en tid då alla böcker måste skrivas och kopieras för hand. Alexandria i Egypten som hade antikens största bibliotek kände säkerligen konkurrensen från Pergamon och förbjöd all export av egyptisk papyrus, som framställdes av en sävart som endast växte vid Nilens stränder. I den trängda situationen uppfann man i Pergamon ett skrivmaterial på torkade djurhudar, som kallades *Charta Pergamena* efter stadens namn, eller som vi säger pergament. Hela NT är skrivet på detta material.

Historia. Pergamon var en av antikens viktigaste och äldsta städer med karaktär av huvudstad i 400 år vid tiden för aposteln Johannes brev. Under striderna som uppstod mellan Alexander den stores generaler då hans rike splittrades, etablerade sig Pergamon med kringliggande område som ett självständigt kungarike, det attalidiska, omkr 280 f Kr. Senare ingick detta rike i förbund med Rom, som därmed fick ett starkt inflytande. År 133 f Kr lät den döende kung Attalos III sitt rike helt uppgå i romarriket och staden blev då hela provinsen Asiens huvudstad med residens för den romerske ståthållaren och med en romersk domstol.

Även om inte Pergamon kunde tävla med Efesos och Smyrna som handelsstad, var den, med sina århundraden av berömmelse och sin speciella huvudstadskaraktär, historiskt sett Mindre Asiens mest betydelsefulla stad. Den romerske författaren Plinius kallade den för *Longe clarissi mun Asiae*, vilket översatt betyder *Utan jämförelse Asiens största stad*. Numera heter staden Bergama med ca 80 000 invånare. Av de mäktiga ruinerna kan man ana sig till stadens forna glans.

Religion. Pergamon beskrivs av Arethes som "Begiven på avgudadyrkan mer än hela Asien". Berget i staden var formligen täckt av hednatempel. Det mest framträdande var det väldiga Zeus-altaret på en plattform uthuggen ur klippan och som helt dominerade hela staden. Klippavsatsen sköt ut från bergssidan 245 meter upp. Själva altaret var 27 meter i fyrkant och 6 meter högt. En mycket berömd fris inristad vid dess fot framställde jättarnas strid och anses ännu idag vara ett av skulpturens mästerverk. Överallt i staden kunde man se röken från Zeusaltaret stiga i skyn från solens uppgång till dess nedgång, en ständig påminnelse för de kristna att de levde mitt i hedendomen. Förutom Zeus, som kallades *Den Högste*, fanns det tempel för tillbedjan av *Afrodite*,

Pallas, Athena, Appollon, Dionysos (vinguden) och *Asklepios*, som låg samlade i en vacker lund på bergets topp med namnet *Nicephorium* och var Pergamons stolthet.

Det är från Pergamon vi har fått ormen som medicinsk symbol och vi kan se den på våra apotek. *Asklepios*, ormguden, var nämligen läkekonstens gud och lidande människor från hela den antika världen vallfärdade till Pergamon för att bli helade. Ormen, som är den bibliska symbolen för Satan, dyrkades alltså i Pergamon och hade ett enormt inflytande. Här anar vi något av kampen mellan hedendom och kristendom.

Asklepiostemplet hade sjukvårdsavdelningar med präster som betjänade de sjuka, som fick tillbringa natten i det mörka templet. Där fanns det tama ormar som krälade omkring på golvet. Dessa ormar ansågs vara en inkarnation av ormguden själv. En beröring av en orm under natten trodde man därför vara en beröring av guden själv vilket skulle medföra hälsa och läkedom. Asklepiosgudens titel var *Soter*, frälsaren. För de kristna var det en Satans förvrängning av sanningen. Frälsaren var titeln som endast tillhörde Jesus Kristus. Ormen med sin tudelade tunga har, alltså sedan Satan uppenbarades sig i dess skepnad på fallets dag och frestade Adam och Eva till synd, varit en symbol för lögnen och Satan.

Denna avguderiets stad blev också den första som fick Roms tillåtelse att uppföra ett tempel för tillbedjan av en levande kejsare. Detta tempel invigdes år 29 f Kr på Akropolis till "den gudomlige Augustus och gudinnan Romas ära och tillbedjan." När Johannes skrev sitt brev hade kejsardyrkan pågått i mer än 100 år och även kejsarna Trajanus och Severus fick sina tempel i Pergamon. I början var tillbedjan helt frivillig, men efterhand blev det påbjudet att alla skulle offra rökelse till kejsaren minst en gång om året, vilket medförde svåra förföljelser och martyrskap för de kristna som vägrade, och det gjorde de flesta. Pergamon var kejsardyrkans *neokoros*. Ordet *neokoros* som betydde tempelsopare, blev en äretitel genom att man ansåg att den simplaste tjänst för den gud, som tagit sin boning inom stadens murar, var en stor heder för den staden. Därför när en stad reste ett tempel till en gud, blev staden officiellt kallat för den gudens *neokoros*. Att vara kejsardyrkans *neokoros* var därför en stor stolthet för Pergamon som helt hängav sig åt tillbedjan av Ceasar. Men för de kristna var det liktydigt med satansdyrkan.

Men man nöjde sig inte enbart med kejsardyrkan och tillbedjan av de gamla grekiska och romerska gudarna. För att vara ivrigare gudsdyrkare än alla andra, flyttade man även högkvarteret för världens äldsta avgudakult i Babylon till Pergamon.

De kristna. Mot denna bakgrund kan vi förstå varför församlingen i Pergamon fick utsagan: "*Jag vet var du bor: där Satan har sin tron.*" Det var särskilt svårt att vara en kristen i Pergamon. I många andra städer var de kristna livrädda på den dag som rökoffret till kejsaren skulle brännas, men i Pergamon var de kristna dödshotade året runt. De kristna fick här kämpa en mycket hård kamp mot avguderiet men också emot falska kristna läror. Det ser närmast ut som ett under att den församlingen kunde överleva så länge som den gjorde. Deras enkla gudstjänster var en skarp kontrast till den glans och prakt som de hedniska templen kunde stoltsera med. Budskapet om en korsfäst Frälsare var också en nästan överklig motsägelse till den hedniska arrogansen och den akademiska stoltheten över den grekiska filosofien. Men trots både yttre och inre kamp höll den lilla församlingen fast vid sin tro på Kristus och vägrade att förneka honom.